Eduskunta **21.2.2024**

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Lausunto

Asia: E 58/2023 vp Valtioneuvoston selvitys: Suomen avaintavoitteet EU-vaalikaudelle 2024-2029

Kiitän mahdollisuudesta tulla kuuluksi ja mahdollisuudesta antaa kirjallinen lausunto Suomen avaintavoitteista EU:n vaalikaudelle 2024-2029. Lausunnossani tuon erityisesti esille itäisen Suomen maaseudun tilannetta ja erityistarpeita sekä maaseudun kehittämiseen liittyviä kysymyksiä osana EU-politiikkaa.

Itäisen Suomen maaseutuelinkeinojen perusta on rakentunut nurmiviljelypohjaiseen nautakaratalouteen ja erikoisviljelyyn, vahvaan metsätalouteen ja matkailuun. Maataloudessa itäisessä Suomessa on koettu suuri rakennemuutos, joka jatkuu voimakkaana edelleen. Kaakkois-Suomen, Pohjois-Karjalan, Kainuun, Keski-Suomen, Pohjois-Savon ja Etelä-Savon alueen maatiloista on kymmenessä vuodessa lopettanut neljäsosa tiloista, yli 3500 tilaa. Tällä itäisen Suomen alueella on enää hieman reilu 12 000 tilaa, mikä hieman alle 1/3 Suomen kaikista maatiloista. Maantieteellisesti alue on kuitenkin lähes puolet Suomen pinta- alasta. Kotieläintuotantoa harjoittavien tilojen määrä on vähentynyt vielä enemmän, kotieläintiloista liki puolet on lopettanut 10 vuoden aikana ja vähenemien jatkuu. Alueella on enää 3000 kotieläintilaa, josta suurin osa maito- ja nautatiloja. On muodostunut suuria maantieteellisiä alueita, jopa kuntia, joissa ei ole enää juuri lainakaan kotieläintuotantoa. Edelleen maatilojen myyntituloista tulee suurin osa kotieläintuotannosta, esimerkiksi Pohjois-Savossa ja Keski-Suomessa kotieläintuotannon myyntitulot ovat 81 % myyntituloista, vaikka alueella on hyvin vahvaa markkinavetoista marjanviljelyä. Pohjois-Karjalassa kotieläintuotannon eli maidon ja lihan osuus on 76 % myyntituloista.

Venäjän hyökkäysota Krimille johti viennin loppumiseen Venäjälle ja romahdutti maidon ja naudanlihan hinnan. Maatilojen talousvaikeudet alkoivat kasvaa tuottajahintojen laskiessa, investoinnit karjatalouteen vähenivät ja samoin sukupolvenvaihdosten määrä. Maitotalouden veturina itäisessä Suomessa on Ylä-Savon alue, Lapinlahden Valion meijerin ympärillä. Merkittävimmät elintarvikejalostuksen muut toimijat ovat itäisessä Suomessa Valion Joensuun, Jyväskylän ja Äänekosken meijerit sekä Suonenjoella Maitomaa. Panimotoiminnan veturi on Olvi Iisalmessa. Teurastamotoimintaa naudan osalta alueella on Outkummussa ja Jyväskylässä. Teollista rehujenvalmistusta ja viljan vastanottoa on Varkaudessa, lihan jatkojalostusta on Mikkelissä, marjanjalostusta Suonenjoella. Elintarviketeollisuus on itäisestä Suomesta vähentynyt ja jalostusta tuotannon tapaan, on siirtynyt länteen. Myös kokokanistuotannon määrä alueella jatkaa laskua.

Ilman jalostavaa teollisuutta ei ole myöskään elinvoimasta alkutuotantoa. Siksi Suomen avaintavoitteina tulee olla maatalouden ja elintarviketeollisuuden säilyminen ja kehittyminen koko Suomen alueella, myös itäisessä-Suomessa. Nykyiset panostukset ja ohjauskeinot eivät ole olleet

riittäviä ja asetettuja tavoitteita ei olla saavutettu. Ollaan tulossa kriittiseen pisteeseen, tuotetaanko alueella enää riittävästi raaka-ainetta nykyisellekään elintarviketeollisuudelle.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan nosti elintarviketuotannon kustannuksia, kustannustaso on jäänyt korkealle tasolle. Viiveellä alkanut tuottajahintojen nousu kääntynyt nopeaan hintojen laskuun. Alkutuotannon ja teollisuuden neuvotteluvoiman kaupan kanssa on edelleen heikko ja kauppa hyödyntää tämän mahdollisuuden täysimäärisesti oman voiton maksimoimiseksi. Maatalouden kannattavuus heikkenee edelleen. Kannattavuuden heikkeneminen on suurinta alueilla, joissa luonnonolosuhteista johtuen tuotantokustannukset ovat suuret ja tilojen laajentamismahdollisuudet hyvin rajalliset, kuten suurimassa osassa itäistä Suomea. Rakennekehityksen rajat tulevat vastaan, tehostamisen ja kasvattamisen tie on monella tilalla kuljettu loppuun.

Tämä näkyy suurena määränä tuotannosta luopumista, vähäisenä määränä omistajanvaihdoksia ja investointien vähäisyytenä uuteen tuotantoon. Tukien vaikuttavuus kompensoida heikompien tuotanto-olosuhteiden kustannuksia on vähentynyt kustannusten noustessa ja tukien pysyessä ennallaan tai laskiessa. Tuotanto siirtyy markkinavetoisesti paremmille alueille.

Suomen tavoitteena on oltava, että EU- maatalouden tukitoimet ovat heikoimmilla tuotantoalueilla korkeammat ja tuessa huomioidaan kustannusten erot ja nousut. Tuen tulee kohdistua myös selkeämmin tuotannon ja investointien tukemiseen. Esimerkiksi luonnonhaittakorvauksen tulisi olla heikoimmilla alueilla suurempi ja luonnonhaittakorvauksen saamisen ehtona tulisi olla markkinakelpoisen sadon korjaaminen. Myös maatalouden ja elintarviketeollisuuden investointien tukitasot tulee olla itäisessä Suomessa korkeammat.

Maatilojen omistajanvaihdosten määrissä ei olla lähellekään sitä tasoa mitä tuotannon säilyminen ja jatkuvuus vaativat. Vain kannattava maatalous houkuttaa viljelijöitä alalle. Esimerkiksi Etelä-Savossa ei ollut viime vuonna yhtään tuettua omistajanvaihdosta ja 2022 vain kolme. Omistajanvaihdosten määrä kääntyi jyrkkään laskuun, kun luovuttiin luopumistuista. **Luopumistukeen tulee tehdä uusi eurooppalainen malli. Mallia voi pilotoida ensin itäisessä Suomessa. Omistajan vaihdoksiin kannustaisi myös, jos maatilayhtymät, jotka ovat saaneet nuorten aloitusten saisivat kelpoisuuden myös nuorten viljelijöiden pinta-alatukeen. Itäisessä Suomessa useampi tila pääsisi aloitustuen piiriin, jos aloitustuen yrittäjätulovaatimukseen huomioitaisiin myös maatilalla harjoitettavan muun yritystoiminnan tulot.**

Venäjän rajan sulkeutuminen näkyy myös itäisen Suomen teollisuudessa ja niin elintarvike- kuin metsäteollisuudessa. Saimaan kanavan sulkeutuminen ja Venäjän viennin loppuminen nostavat rahtien ja viennin kustannuksia. Investoinnit mm. Itä-Suomen metsäteollisuuteen ovat vähentyneet merkittävästi. Tähän vaikuttavat Venäjän hyökkäyssodan lisäksi harjoitettu ilmasto- ja ympäristöpolitiikka. Sisävesiin kohdistuvat hyvin tiukat ympäristövaatimukset estävät käytännössä uudet teolliset investoinnit.

Puuta kuljetetaan itäisestä Suomesta yhä enemmän länteen ja pohjoiseen, jonne on tehty merkittäviä metsätalouden investointeja. Puun energiakäyttö kilpailee Itä-Suomessa yhä enemmän jalostavan teollisuuden puunhankinnan kanssa. Syynä on Venäjän energiapuun käytön loppuminen

ja turpeen tuotannon alasajo. Itä-Suomen aluetalouden ja Suomen taloudenkin kannalta on äärimmäisen tärkeä saada metsäteollisuus säilymään itäisessä Suomessa ja myös investoimaan uuteen tuotantoon. **Turpeen käytön rajoituksia tulee harkita uudestaan muuttunut tilanne huomioon ottaen. Turpeella on suuri merkitys energiahuollossa, kasvualustoina ja kotieläintuotannon kuivikkeina**. Panostukset turpeen korvaavien tuotteiden löytämiseksi eivät ole olleet riittäviä, eikä taloudellisesti kestäviä ratkaisuja turpeen korvaamiseksi kasvualustoina ja kuivikkeena ole vielä olemassa. **Panostuksia ratkaisuihin, joilla voidaan korvata turvetta, tulee lisätä ja nopeuttaa.**

Itä-Suomi tarvitsee merkittäviä investointeja alueen saavutettavuuteen. Tarvitaan panostuksia koko liikenneinfraan. Alemman asteen tieverkosto on lähtösuoni kaikelle alkutuotannon raaka-aineviralle ja se on nyt luokattoman huonossa kunnossa. **Rauta- ja maantieyhteydet tarvitsevat kohennusta** varsikin nyt, kun Saimaan kanavan kautta kulkeva laivaliikenne on pysähdyksissä ja tavaravirrat ovat siirtyneet kumipyörille ja raiteille. **Yhtenä suurena EU:n yhteisenä investointikohteena EU:n ohjelmassa tulee olla vaihtoehtoisen vesikuljetusreitin rakentaminen Saimaan kanavan tilalle.** Tämä tulee olla koko EU:n yhteinen ponnistus, jolla turvataan EU:n pisimmän raja-alueen tulevaisuus ja kehittyminen.

Jari Kauhanen
Toiminnanjohtaja
MTK-Pohjois-Savo